

ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

Γεώργιος Αβέρωφ

Μακαρίου Τηλλυρίδη
Μητροπολίτη Ζιμπάμπουε

Ίσως η Ελλάδα να είναι η μόνη χώρα στον κόσμο που αντιπροσωπεύει τόσο έντονα την σημασία της συμβολής των αποδήμων παιδιών της στην πρόοδο και ανάπτυξη της. Ίσως και να έχει την μοναδικότητα αυτή να την κρατά έτσι ψηλά γιατί ελάχιστοι, ίσως και ανύπαρκτοι από άλλες χώρες πρόσφεραν στην χώρα τους κάτι σαν αναγνώριση για την καταγωγή και την ιδέα της μνήμης για την πατρίδα. Κι' όμως η Ελλάδα που έδωσε φως αληθινό στην οικουμένη με την γέννηση της δημοκρατίας και την ένδοξη αρχαία και νεώτερη παράδοση δίδει συνεχώς μαθήματα αξιοπρέπειας και τιμής σ' όλους τους λαούς της γης.

Μέσα λοιπόν σ' αυτό το κλίμα γεννήθηκε και ο τομέας των εθνικών ευεργετών είναι καθαρά ελληνικό προϊόν ας δούμε τώρα τον περί ου ο λόγος στο σημερινό μας σημείωμα.

Συνεχίζονται αυτό το χρόνο οι γιορτασμοί και η μνήμη για τον Μετσοβίτη ευεργέτη Γεώργιο Αβέρωφ που αφιέρωσε σχεδόν όλη του την ζωή στην υπηρεσία του ανθρώπου και που προίκισε την Ελληνική κοινωνία με έργα που τιμούν το όνομα της Ελλάδας. Συμπληρώθηκαν φέτος εκατό

χρόνια από τον θάνατό του στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου της χώρας απ' όπου σε νεαρά ηλικία άρχισε την βιοπάλη άσημο αμούστακο παιδί για να φτάσει στο τέλος στο αποκορύφωμα της δόξας ώστε πολιτεία και Εκκλησία να τον θεωρούν μεγάλο και ασυναγώνιστο προσάτη τους με τα έργα και τις πράξεις αγαθοεργίας που επιτέλεσε στο διάστημα της επί γης ζωής του αλλά και μετά θάνατο αφού άφησε τεράστια ποσά στην διαθήκη του για να γίνουν αργότερα σαν συμπλήρωμα της μεγάλης του συμβολής.

Στα 1837 ο νεαρός Γεώργιος αφήνει την όμορφη γη των προγόνων του και ξεκινά προς το άγνωστο για να αναδειχθεί σύντομα μεγάλος αναμορφωτής και ανακαινιστής της μεγάλης πατρίδας του Ελλάδας που όπως ο ίδιος έλεγε συχνά "πιστεύω ότι θα ιδω την Ελλάδα μεγάλην... "Γι' αυτό όταν ο Θεός τον αξίωσε να φτάσει στο ζενίθ της επιτυχίας του στον τομέα των επιχειρήσεών του πρώτα σκέφτηκε την Ελλάδα και θέλησε αληθινά να την κάνει μεγάλη. Αυτά τα έργα που κοσμούν σήμερα την Αθήνα αλλά και άλλες περιοχές της ιδιαίτερής του πατρίδας μαρτυρούν

τον πόθο του και την αγάπη του να ίδη τον τόπο της καταγωγής του ανεπτυγμένο και καταξιωμένο. Παρ' όλο που την περιουσία του που ήταν ανυπολόγιστης αξίας την δημιούργησε στα ξένα θέλησε εν τούτοις το μεγαλύτερο μέρος ίσως και όλο να διατεθεί για μεγάλα έργα ανάπτυξης στην Ελλάδα. Και ήταν ο τύπος του ανθρώπου που δεν του άρεσε η δημοσιότητα. Πίστευε πάντα ότι δίνει το κάνει για το καλό του συνόλου και δεν χρειάζεται άλλη αμοιβή ή έπαινος αφού ο Θεός του τα στέλνει γι' αυτό το σκοπό. Πολλοί λίγοι πλούσιοι έχουν αυτή την πεποίθηση.

Απ' εκεί στην Αλεξάνδρεια όπου μεγαλούργησε σκεφτόταν τα παιδιά της γης που γεννήθηκε. Ονειρευόταν και έκανε σχέδια και θρύλους το πως θα μπορέσει να αξιολογήσει τους θησαυρούς της οικονομίας του για την προβολή και ανάπτυξη της Ελλάδας. Από την Αλεξάνδρεια κατάρωσε τα σχέδια του και δεν άργησε να υλοποιεί τις αποφάσεις του. Θυμάται εκεί την εκκλησία του πολυαγαπημένου του Μετσόβου που για τελευταία φορά άναψε το κερι του στην Παναγία και προσευχήθηκε να το βοηθήσει να προκόψει εκεί που θα πήγαινε ν' αρχίσει την νέα του ζωή και θα γινόταν τέλος η δεύτερή του πατρίδα. Την εκκλησία αυτή αργότερα μεγάλωσε, έκτισε και κόσμησε

πλούσια σαν έκφραση ευγνωμοσύνης προς τον Θεό που τον βοήθησε να μεγαλουργήσει εκεί που πήγε για το καλό των συνανθρώπων του και της πατρίδας του. Δεν ξεχνούσε ποτέ ποιος ήταν και πως ξεκίνησε. Σε ποιά κατάσταση βρισκόταν η οικογένειά του και εκείνος όταν έφευγε για ένα καλύτερο μέλλον. Δούλεψε σκληρά δεν ήταν κανένας απατεώνας και ό,τι απόκτησε το κέρδισε με τον τίμιο ιδρώτα του. Τα παιδιά λοιπόν ήταν η αδυναμία του. Γι' αυτό και όλα του τα έργα είχαν σχέση με την μόρφωση των νέων. Υποτροφίες στους νέους του Μετσόβου για ανώτερες σπουδές, σχολεία κατάλληλα για την μόρφωσή τους στην περιοχή να εξοπλίζονται τέλεια ώστε να μπορούν να φοιτήσουν άνετα στα ανώτερα εκπαιδευτήρια του τόπου του.

Η Αθήνα τότε ήταν φτωχή πόλη. Στην περιοχή την δική του στο Μέτσοβο δεν περιορίστηκε μόνο στα έργα για την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων. Έκανε δρόμους, πλατείες, σχολεία, υδραγωγεία, φαρμακεία κτλ. Το ίδιο προίκισε και την Αθήνα. Ναι η Αθήνα ήταν μικρή και φτωχή. Αλλά είχε λαμπρή ιστορία. Κάποτε στην αρχαιότητα κρατούσε τα πρωτεία στον τομέα των γραμμάτων και των τεχνών. Ήταν μεγάλη πολιτιστική πρωτεύουσα. Αυτήν λοιπόν την Αθήνα ονειρευόταν να ξαναδημιουργήσει

μόνος του με την πίστη και τον ενθουσιασμό και τον ζήλο του. Ήταν η αγαπημένη του πατρίδα ή χώρα που τον γέννησε. Ήταν λάτρης της ιστορικής και ένδοξης παράδοσης του παρελθόντος. Στολίζει σε σύντομο χρονικό διάστημα την Αθήνα με μεγαλόπρεπα κτίρια το Μετσόβιο Πολυτεχνείο, τη Σχολή Ευελπίδων, το Ωδείο, το Παναθηναϊκό στάδιο, τους ανδριάντες του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' και του Ρήγα Φερραίου και τόσα άλλα. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε ότι το θωρηκτό "Γ. Αβέρωφ" που έγραψε λαμπρές σελίδες για το Έθνος μας στη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου πολέμου ναυπηγήθηκε με έξοδα του Γ. Αβέρωφ. Ας αφήσουμε για λίγο την ίδια την γραφίδα του Αβέρωφ για να μας μιλήσει για τα προσωπικά του αισθήματα για μερικά από τα έργα του. Γράφει χαρακτηριστικά στον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών όταν αποφάσισε να δημιουργήσει στα προπύλαια του Πανεπιστημίου τον "Ανδριάντα του Γρηγορίου του Ε'" ... Ο κλήρος έφερε πάντα την ελπίδα της εθνικής ανάστασης, αυτός εμπύχωνε και δυνάμωνε με την θρησκεία το ναρκωμένο σώμα του έθνους μας. Πρέπει να τον τιμάμε. Κανείς άλλος δεν μπορεί να τον εκπροσωπήσει στη θυσία και στην αυταπάρνηση καλύτερα απ' τον

Πατριάρχη Γρηγόριο. Εύχομαι, λοιπόν, να βρεθεί μια κατάλληλη θέση, μπροστά στο Πανεπιστήμιο, για να στηθεί ο ανδριάντας του. Κι 'ετσι, καθώς θα μπαίνουν οι φοιτητές στο Πανεπιστήμιο, να εμπνέονται απ' το παράδειγμα του μεγάλου ιεράρχη, για να παραδώσουν στις επόμενες γενιές μεγαλύτερη και πιο ένδοξη την πατρίδα μας... Η σεβαστή Σύγκλητος, ας σκεφθεί τη γνώμη μου και ας αποφασίσει να φτιάξει τον ανδριάντα κι ευχαρίστως αναλαμβάνω τα έξοδα...". Τότε το 1894 γινόταν έντονη συζήτηση για τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα. Για την πραγματοποίησή τους όμως απαιτούντο πολλά χρήματα. Πρόεδρος της επιτροπής των αγώνων ορίστηκε ο διάδοχος Κωνσταντίνος ο οποίος έστειλε επί τούτο παράκληση στον Αβέρωφ για την χρηματοδότηση των αγώνων από τους Έλληνες της Αιγύπτου. Κι' ό Αβέρωφ δεν άργησε ν' απαντήσει με την εξής φράση. "Είπετε εις την Α. Υψηλότητα ότι ο Γεώργιος Αβέρωφ αναλαμβάνει εξ ιδίων να προσφέρει όσα χρήματα απαιτούνται δια τας προπαρασκευάς των αγώνων... "Αυτή είναι η αληθινή ιστορία της διεξαγωγής της πρώτης Ολυμπιάδας στην Αθήνα τον περασμένο αιώνα. Χάρης στη μεγάλη γενναιοδωρία του Αβέρωφ πραγματοποιήθηκαν οι αγώνες.... Ακόμα όταν ετοιμαζό-

ταν το κτίσιμο του Πολυτεχνείου εκείνος προσωπικά διεξήγαγε όλη την ανάλογη αλληλογραφία και έδιδε τις προσωπικές του απόψεις για την καλύτερη επιτυχία του έργου. Έγραφε λοιπόν από την Αλεξάνδρεια το 1873 προς τον Διοικητή της Εθνικής Τράπεζας Μ. Ρενιέρη, "... Δεν εννοώ να εκτελεσθή το έργο δι επιστασίας, διότι ουδεμία βεβαιότης υπάρχει περί της καθ' όλα ακριβούς εφαρμογής του προϋπολογισμού. Ανάγκη λοιπόν να εκτεθή εις μειοδοσίαν είτε εν συνόλω είτε κατ' είδος εργασίας, όπερ ορθότερον. Επιτροπή κατάλληλος, ης μέλη θ' αποτελείται, εκτός άλλων αρμοδίων προσώπων. Υμείς τε και ο ανεψιός μου κος Μιχαήλ Αβέρωφ καθώς και ο κος Ε. Ρηγάδης, όστις θέλει ενεργήσει τας μειοδοσίας ταύτας, καθ' όν τρόπον εξεύρη ως επωφελέστερον και απομακρύνοντα πάσαν υπόνοιαν κακοήθων συνεννοήσεων και καταχρήσεων, επιφυλαττομένης εις εμέ της οριστικής εγκρίσεως και κατακυρώσεως των αποτελεσμάτων. Εγκρίνων δ' εγώ τ' αποτελέσματα των μειοδοσιών θέλω φροντίσει ταυτοχρόνως και περί της χορηγίας των προς εκτέλεσιν των έργων χρημάτων. Εις την Επιτροπήν ταύτην απόκειται να λάβη όλας τας δυνατάς προφυλάξεις και εγγυήσεις περί της ακριβούς εκτελέσεως των έργων υπό των αναδειχθη-

σομένων εργολάβων, να συνάψει μετ' αυτών τ' απαιτούμενα συμφωνητικά, να επιτηρήση εις την εκπλήρωσιν αυτών ως προς τε την εκλογήν του υλικού και ως προς την εργασίαν και εν γένει να προνοήση μετ' αυστηρότητος περί πάντων. Αναπτύξας δια ζώσης τας περί τούτου ιδέας μου εις τον ήδη αυτόθι ερχόμενον ανεψιόν μου κων Μιχαήλ Αβέρωφ θεωρώ περιττήν πάσαν περαιτέρω εξήγησιν, παρακαλώ δε να συνεννοήσθε πάντοτε μετ' αυτού, ως προς την υπόθεσιν ταύτην, όχι μόνον ως μέλους της Επιτροπής αλλά και ως γινώσκοντος καλώς τας ιδέας μου. Ωφελούμαι δε της παρούσης ευκαιρίας ίνα συστήσω αυτόν εις την εύνοιάν σας..."

Με τον τρόπο αυτό με τις ενέργειές του και τις ανυπολόγιστες υπηρεσίες του που προσέφερε προς το Έθνος ο Γ. Αβέρωφ δίκαια δύναται να χαρακτηρισθεί ο κατ' εξοχήν εθνικός μας ευεργέτης. Την κολοσσιαία περιουσία του πρόσφερε προς το Γένος των Ελλήνων. Και όλη αυτή του την περιουσία την δημιούργησε με τον τίμιό του ιδρώτα, τον μόχθο του.

Στις 27 Απριλίου 1908 μεταφέρθήκανε τα λείψανα του Γ. Αβέρωφ στην Αθήνα και έτσι η Αττική γη η πεφιλημένη δέχθηκε εκείνον ο οποίος τόσα έπραξε για την ελεύθερη πατρίδα του που την ήθελε πάντα μεγαλουργού-

σα και ανθούσα. Τότε έγιναν ειδικές τελετές γι' αυτό το γεγονός και τιμήθηκε η μνήμη εκείνου του μεγάλου εθνικού ευεργέτη. Κλείνοντας το σημείωμα αυτό για τον Γ. Αβέρωφ παραθέτω απόσπασμα από τον λόγο του Σπ. Π. Λάμπρου που εξεφωνήθη εκ μέρους της Ελληνικής Κυβέρνησης, της Επιτροπής των Ολυμπιακών αγώνων και όλων των υπαυτούς ευεργετηθέντων ιδρυμάτων. Είπε λοιπόν ανάμεσα στ' άλλα ο Σπ. Λάμπρου."... Από της Μαρεώτιδος μέχρι δρυμώνων της πατρίου Ηπείρου και από του Ιλισσού μέχρι του Πηνειού επεδαψιλεύθησαν αι μεγαλοδωρίαι αυτού οιονεί μαρμάρινοι σελίδες ευρυτάτου πατριωτικού προγράμματος.... Ιδού το μέγα πρόγραμμα του Αβέρωφ το εκδηλούμενον δια των δωρεών αυτού και κληροδοτημάτων, δι' ων επεζήτησε την ανόρθωσιν του έθνους δια της εμπορίας και γεωργίας, των γραμμάτων και των καλών τεχνών, της ευνομίας και της παρασκευής των στρατιωτικών δυνάμεων του ελληνισμού... Αι Αθήναι εγκολπούνται νεκρόν τον νυμφίον ον δεν ητύχησαν να περιβάλωσι ζώντα δια της στοργής της πόλεως και του γένους. Το σκάφος το κομίσαν τον πολύτιμον νεκρόν από της Αιγύπτου εις την γην των Αθηνών μας ενθυμίζει την αρχαίαν εκείνην αθηναϊκήν ναυαρχίδα, ήτις, φέρουσα νεκρόν

τον Κίμωνα, εξηκολούθει ηγουμένη του στόλου του μαχομένου προς τους βαρβάρους. Και, ως οι Αθηναίοι υπό την στρατηγίαν του νικηφόρου νεκρού ενίκων ναυμαχούντες και πεζομαχούντες εν τη Σαλαμίनि της Κύπρου, ούτως ο "Μιαούλης" μετήγαγεν εις τας Αθήνας Εκείνον, όστις και νεκρός εξακολουθεί αντιπροσωπεύων την ελληνικήν νίκην, τον θρίαμβον της ελληνικής φιλοπατρίας..."

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Είχα ήδη συντάξει τα προηγηθέντα όταν συνεχίζοντας τις έρευνές μου για τον Γ. Αβέρωφ έπεσε στα χέρια μου το βιβλίον του Γ. Β. Τσοκόπουλου "Αιγυπτιακαί Αναμνήσεις - Μέρος Α΄ - Η Ελληνική Αλεξάνδρεια - Εν Αθήναις 1896, σελ. 21 και εξ. Επειδή το κείμενο αυτό είναι δυσεύρετο θεώρησα χρήσιμο να παραθέσω μέρος των σκέψεων του συγγραφέα σαν συμπλήρωμα."... Το όνομα του μεγάλου Ηπειρώτου δεν έχει ισόπαλον εν τη δημοτικότητι. Εις τους δρόμους των Αθηνών, ο έχων όρεξιν να παρατηρή τας επιγραφάς, θα ίδη κάθε είδους καταστήματα, από καφενεία έως ξενοδοχεία και από συμβολαιογραφεία έως πατσατζιδικα, τιμώμενα επ' ονόματι του Αβέρωφ, και θα καπνίση σιγάρα φέροντα την εικόνα του, και θα γράψει με μολυβδίδας φερούσας χαραγμένον το όνομα του, αδύνατον δε να εισέλθει εις οικίαν,

εις την οποίαν παρά την εικόνα του Αγίου Νικολάου και του Διαδόχου Κωνσταντίνου να μην υπάρχει και η εικόν του Αβέρωφ.

Το είδος αυτό της λατρείας, υπερβολικόν όπως κάθε ελληνικόν και ιδίως αθηναϊκόν αίσθημα, θα έμενεν αδικαιολόγητον, προκειμένου περί παντός άλλου πλην του Αβέρωφ. Ο γενναίος όμως Ηπειρώτης κατέστη άξιος όλου αυτού του θαυμασμού και της λατρείας, όχι μόνον δια την γενναίαν, αλλά την σκόπιμον διάθεσιν του πλούτου του.

Εις την κεφαλήν του Αβέρωφ έχει αποκρυσταλλωθεί πλέον η ιδέα της επικρατήσεως του Ελληνισμού επί των άλλων φυλών της χερσονήσου του Αίμου. Αλλά πως εννοεί να στερεώσει την επικράτησιν αυτήν, το επέδειξεν ήδη πολυτρόπως.

Κάποτε επί τη εορτή του, το συμβούλιον ενός σωματείου παρουσιάσθη προς αυτόν και επειδή τότε εγένετο λόγος περί αγοράς εκ μέρους της ελληνικής παροικίας της Αιγύπτου ενός θωρηκτού, εις εκ των συμβού-

λων έφερε τον λόγον και επί του ζητήματος αυτού.

- Από σας, κύριε πρόεδρε, περιμένομεν την μεγαλυτέραν προσφοράν.

- Να μην την περιμένετε, απήντησεν ο Αβέρωφ.

- Μπα Αλλά διατί;

- Εγώ δεν δίνω λεπτά για καράβια και για πολέμους. Σχολεία θέλετε; Έτοιμος. Πριν κάμετε στρατιώτες κάμετε δασκάλους και παπάδες.

Και μετά την ψυχρολουσίαν αυτήν ο Αβέρωφ απέστειλε γενναίον ποσόν δια κάποιον εθνικόν κίνημα, τότε παρασκευαζόμενον....

Δικαιολογημένη λοιπόν η λατρεία δι' ης περιβάλλει τον Αβέρωφ ο εν Αιγύπτω Ελληνισμός και δίκαιος ο ενθουσιασμός με τον οποίον πανηγυρίζει την εορτήν του κατά την 23 Απριλίου ότε η Αλεξάνδρεια κυριολεκτικώς καίεται. Ο αγαθός πρεσβύτες υποδέχεται πάντα ταύτα εν συγκινήσει και μετά δακρύων απαντά εις τας πανταχόθεν απευθυνομένας αυτώ ενδείξεις του σεβασμού..."

Υπενθύμιση:

Παρακαλούνται όσοι από τους συνδρομητές καθυστερούν συνδρομές στο περιοδικό να τις τακτοποιήσουν γιατί μας ενθαρρύνουν με την πράξη τους να συνεχίσουμε την έκδοση του.